

ЛІТЕРАТУРА

1. Бадмаев Б.Ц. Психология и методика ускоренного обучения / Б.Ц. Бадмаев. – М.: Гуманит. Изд. Центр “ВЛАДОС”, 1998. – 272 с.
2. Литвин А.В. Проблема наступності у навчанні в закладах професійної освіти (інтегративний аспект) / А.В. Литвин // Педагогіка і психологія професійної освіти. – 1999. – № 1. – С. 93-97.
3. Литвин А.В. Реалізація принципів навчання у системі ступеневої професійної освіти / А.В. Литвин // Педагогіка і психологія професійної освіти. – 2000. – № 1. – С. 145-152.
4. Про вищу освіту: Закон України від 01.07.2015 №1556-VII [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://sfs.gov.ua/diyalnist-/zakonodavstvo-pro-diyalnis/zakoni-ukraini/65715.html>. – Назва з екрану.
5. Про затвердження Національної рамки кваліфікацій: Постанова Кабінету Міністрів України від 23.11.2011 № 1341 [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/1341-2011>. – Назва з екрану.
6. Про затвердження переліку галузей знань і спеціальностей, за якими здійснюється підготовка здобувачів вищої освіти: Постанова Кабінету Міністрів України від 29.04.2015 № 266 [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.kmu.gov.ua/control/uk/cardnpd?docid=248149695>. – Назва з екрану.
7. Туровська Г.І. Впровадження інтерактивних форм навчання – один з найважливіших напрямів удосконалення підготовки студентів у сучасному вищому закладі / Г.І. Туровська, Т.А. Костюкова // Технології навчання: збірник науково-методичних праць. Випуск 14. – Рівне, 2015. – С. 66-78.
8. Якименко Ю.І. Якість освіти – крок до європейської інтеграції / Ю.І. Якименко [Електронний ресурс] – Режим доступу: <http://kpi.ua/530-3.6>. – Назва з екрану.

Г.И. ТУРОВСКАЯ, В.Л. ФИЛИПЧУК. НОВЫЕ ПУТИ РАЗВИТИЯ ПРОФЕССИОНАЛЬНОГО ОБРАЗОВАНИЯ В ПОДГОТОВКЕ СПЕЦИАЛИСТОВ ПО ГРАЖДАНСКОЙ БЕЗОПАСНОСТИ

Резюме. В статье рассмотрен комплексный подход к определению направлений и педагогических условий реализации принципа преемственности и новых путей развития профессионального образования в рамках подготовки специалистов по гражданской безопасности.

Ключевые слова: принцип преемственности; профессиональное образование; профессиональная подготовка; инновационное образование.

H.I. TUROVSKA, V.L. FYLYPCHUK. NEW WAYS OF DEVELOPMENT OF PROFESSIONAL EDUCATION IN TRAINING SPECIALISTS ON CIVIL SECURITY

The summary. The article considers a comprehensive approach to the definition of directions and pedagogical conditions for the implementation of the principle of continuity and new ways of developing vocational education in the training of civil security specialists.

Key words: principle of succession; professional education; professional preparation; innovative education.

Рекомендовано до друку.

Д-р. пед. наук, проф. В.М. Руденко.

Одержано редакцією 06.04.2017 р.

УДК: 378. 51

С.Н. ДАВИДОВИЧ

АКСІОЛОГІЧНИЙ АСПЕКТ ФУНКЦІОНУВАННЯ ОРГАНІВ ВИКОНАВЧОЇ ВЛАДИ

Резюме. В статті розглядається проблема формування і функціонування органів виконавчої влади та їх співвідношення з конституційними повноваженнями Президента України. Принциповим є положення, що державна влада здійснюється на засадах поділу на законодавчу, виконавчу і судову влади. Кожна з гілок влади повинна виконувати лише свої повноваження, не підміняючи одна одну. Наголошується на функціях та структурі органів саме виконавчої влади. Особливу увагу приділяється ролі Президента у системі формування та регулювання діяльності органів виконавчої влади України.

Ключові слова: Конституція, Президент, Кабінет Міністрів, органи виконавчої влади, повноваження, адміністративна реформа.

Актуальність теми дослідження полягає в тому, що в Україні проводиться політична реформа, Верховною Радою затверджений Закон України “Про внесення змін до Конституції України”, розробляються проекти адміністративної реформи, що передбачають якісно нову структуру органів виконавчої влади та ефективну їх діяльність. Вивчення основного демократичного принципу поділу державної влади на законодавчу, виконавчу і судову має важливе значення в освітньому середовищі. Зазначимо, що сама система освіти займає одне із ключових місць в структурі і функціонуванні виконавчої влади.

Аналіз досліджень та публікацій досліджуваної теми: в статті досліджено праці представників світової, української та російської суспільно-політичної думки, зокрема, відомого мислителя Дж. Локка [9], російських вчених: М. Ісаєва, А. Чекальського, В. Шишкіна, К. Гаджієва [6; 8]; вітчизняних політологів та правознавців: В. Авер’янова, Ю. Шемшученко, В. Шаповала [5; 2; 3; 10]. Також поданий аналіз Конституції України, зокрема тих положень, які стосуються повноважень Президента України, та порядку організації і діяльності Кабінету Міністрів та інших органів виконавчої влади, законів України, інших нормативних актів. [9; 4; 12].

Мета статті – зробити аналіз положень Конституції України, Закону України “Про внесення змін до Конституції

України”, інших документів, а також дослідити праці відомих вчених і державних діячів стосовно організації та діяльності органів виконавчої влади та їх реформування.

Серед органів державної влади важливе місце посідають органи виконавчої влади, що здійснюють функції державного управління економічним, соціально – культурним та адміністративно – політичним будівництвом. Від результатів діяльності цих органів понад усе залежить соціально – економічний та політичний стан країни. Відомий мислитель Дж. Локк так визначає роль виконавчої влади: “Але оскільки закони, які створюються один раз і за короткий строк, мають постійну і сталу силу і потребують безперервного виконання чи спостереження за цим виконанням, тому необхідно, щоб постійно існувала влада, котра б слідкувала за виконанням тих законів, котрі створюються і лишаються чинними. І таким чином, законодавчу і виконавчу владу часто треба розподіляти.” [9, 347].

В політичній науці під органом виконавчої влади визнається частина державного апарату (організація), яка має власну структуру та штат службовців і в межах встановленої компетенції здійснює від імені і за дорученням держави функції державного управління в економічній, соціально – культурній, адміністративно – політичній сферах суспільного життя. Такі органи є державними і разом з органами законодавчої та судової влади складають єдиний державний апарат. Тому органи виконавчої влади мають усі найважливіші ознаки державних органів, але, крім того, вони мають і власні специфічні риси, які обумовлені завданнями і особливим характером державного управління. Конституція України визначила Кабінет Міністрів вищим органом у системі органів виконавчої влади [7, 36] Але Кабінет Міністрів та підпорядковані йому органи виконавчої влади не діють і не можуть діяти відособлено від органів які належать до інших гілок державної влади. Владні співвідношення між суб'єктами влади побудовані на засадах поділу влади, взаємного стримування і противаг, добровільного або вимушеного співробітництва, співзалежності та політичної співвідповідальності.

Конституція України, яка була прийнята 28 червня 1996 р., наділила Президента України значними повноваженнями щодо організації та функціонування органів виконавчої влади. Спочатку становлення нового політичного устрою України, Президент за своїм статусом був лише найвищою посадовою особою в державі, а потім (за Конституційним Договором) главою держави і главою виконавчої влади, а нині (за новою Конституцією) є главою держави. Президент і парламент обираються всеукраїнським голосуванням і, тим самим, забезпечуються однаковим ступенем легітимності. Прем'єр-міністр та Кабінет Міністрів спільно формуються як Президентом, так і парламентом. Усі три інститути виступають як рівні суб'єкти влади та як такі, що структурно самостійні, а у виконанні своїх повноважень один одному не підпорядковуються. Проте Конституція точно не визначає коло об'єктів управління Президента, і як зрештою і Кабінету Міністрів, міністерств, інших центральних органів виконавчої влади та місцевих державних адміністрацій [6, 512]. Хоч Президент не є главою виконавчої влади взагалі та уряду зокрема, однак за Президентом закріплено чимало владних повноважень, через які він реально може (і повинен) впливати на дії виконавчих структур. “Конституція надає великі можливості Президенту як “представникові інтересів всього народу” залишатися домінуючим елементом політичної системи України [10, 112].

Президентська влада в Україні є виділеним видом влади і виходить за межі законодавчої, виконавчої і судової влади. Приматний характер інституту Президента знаходить свій безпосередній вираз в особливих повноваженнях прерогативах та функціях, які покладені на Президента. Під президентською приматністю потрібно, насамперед, розуміти першість президента як суб'єкта влади та як першого речника і представника народу та держави. Конституція України не визначає до якої гілки влади відноситься “уособлений” інститут президента і яку саме владу він здійснює.

Найширший обсяг президентських повноважень – у виконавчій владі. Виконавча влада в цілому є відповідальна перед Президентом, а одночасно підконтрольна і підзвітна Верховній Раді [7, 23]. Підзаконні нормативні акти, укази і розпорядження Президента виконуються Кабінетом Міністрів, тобто виконавчою владою. З метою формування або реалізації своєї політики, Президент за власною ініціативою скликає засідання Кабінету Міністрів, яке тоді проводить він, а не Прем'єр-міністр. Політично найвагомішою компетенцією Президента у виконавчій владі було його право інвестири/спів інвестири/ кадрів. Президент мав право призначати (за згодою парламенту) або звільняти Прем'єр – міністра, інших членів Кабінету Міністрів (за поданням Прем'єр-міністра) та інших посадових осіб, а також голів державних адміністрацій на місцях.

Після президентських виборів 1999 року різні політичні сили все частіше починають наголошувати на необхідності проведення політичної реформи, на перетворенні президентсько-парламентської республіки в парламентсько-президентську “європейського зразка”. Ключовими елементами такої реформи були названі створення парламентської більшості, формування уряду парламентом, запровадження пропорційної системи виборів [4.-2002.-23 серпня]. Було розроблено декілька проектів внесення змін до Конституції України, а в грудні 2004 року Верховна Рада затверджує зміни до Конституції.

Відповідно Закону України “Про внесення змін до Конституції України” значно обмежується вплив Президента на органи виконавчої гілки влади. Право затверджувати склад Кабінету Міністрів України передається парламенту, а разом із тим право “утворювати, реорганізовувати та ліквідувати за поданням Прем'єр-міністра міністерства та інші центральні органи виконавчої влади” [3.-2004.-8 грудня]. За Президентом залишається компетенція “вносити за пропозицією коаліції депутатських фракцій у Верховній Раді України, сформованої відповідно до ст.83 Конституції України, подання про призначення Верховною Радою України Прем'єр-міністра України в строк не пізніше ніж на п'ятнадцятий день після одержання такої пропозиції” [3.-2004.-8 грудня].

Закон України “Про внесення змін до Конституції України” передбачає обмеження функцій Президента в питаннях впливу на формування та припинення повноважень Кабінету Міністрів та окремих міністрів, Генерального прокурора України, голови Антимонопольного комітету, Служби безпеки України, Державної митної служби, Державної податкової інспекції, Фонду державного майна, а також в інших питаннях. Аналізуючи конституційну реформу, можна виділити такі напрямки її проведення: по-перше, наділення Верховної Ради повноваженнями щодо

призначення Прем'єр-міністра та формування Кабінету Міністрів і запровадження інституту парламентської відповідальності Кабінету Міністрів, по-друге підвищення конституційно – правового статусу Кабінету Міністрів шляхом створення механізмів його захисту від не вмотивованих державними інтересами рішень як з боку Президента, так і з боку Верховної Ради, по-третє трансформація конституційно-правового статусу Президента України за рахунок закріплення за ним лише прерогатив глави держави, дистанціювання його від Кабінету Міністрів, симетричного віддалення від усіх владних інститутів.

Академік Ю. Шемшученко з цього приводу зазначає: "... Саме парламент повинен відігравати ще більшу роль у суспільстві, формувати уряд і нести відповідальність разом із центральними органами виконавчої влади за зміни в нашій державі" [14, 18]. Але важко не погодитися і з Володимиром Шаповалом, який слушно відмічає, "зміни до Конституції повинні бути політично зваженими і юридично звіреними, вони мають бути здійснюваними насамперед в період стабілізації..." [13, 27].

Виходячи з ідеї створення відповідального і дієздатного Кабінету Міністрів у Конституції слід закріпити гарантії його політичної відповідальності. Для цього доцільно покласти на Прем'єр-міністра обов'язок обнародувати у Верховній Раді урядову програму і щорічно звітувати про хід її виконання. Також необхідно передбачити неможливість невмотивованого використання ні Верховною Радою, ні Кабінетом Міністрів такого важеля як вотум недовіри, чітко обумовивши ті обставини, за яких можлива постановка цього питання. Зокрема, слід вказати, що депутати можуть виступити з ініціативою вотуму недовіри лише у випадку незадовільної оцінки виконання державного бюджету, а також звіту про хід виконання програми діяльності Кабінету Міністрів України і за результатами роботи слідчої парламентської комісії. Що стосується визначення структури центральних органів виконавчої влади, то це повноваження сьогодні закріплюється за Верховною Радою України і одночасно з'являється ще один важіль парламентського контролю за чиновництвом.

Разом з тим за Президентом залишаються повноваження з тих питань, які для нього є природними. Це – забезпечення національної безпеки, конституційного порядку, стабільності країни. Зокрема, Президенту надається право вносити подання у Верховну Раду щодо призначення та звільнення тих міністрів і керівників інших органів, діяльність яких здійснюється у сфері відповідальності Президента: МЗС, Міноборони, Генеральної прокуратури, Служби безпеки України.

"Поєднання функцій Президента із сферою виконавчої влади не в останню чергу забезпечується існуванням такого органу як Рада національної безпеки та оборони України і його головуванням в цьому органі", – підкреслює В. Шаповал, – "Конституційний статус Ради багато в чому зумовлює визначення прийнятої форми державного правління". [12, 32.]. Зазначу, що визначені компетенції та функції цього органу не можуть не торкатися владних повноважень Президента України, рішення ради національної безпеки і оборони України вводяться в дію указами Президента.

Склалася така практика, коли нормативні акти Кабінету Міністрів приймаються на підставі та відповідно закону чи акту Президента України. Іншими словами, постанови Кабінету Міністрів, як правило, не є первинними нормовстановлюючими актами. Кабінет Міністрів міг би і повинен був би приймати, у разі необхідності, і первинні правові акти нормативного характеру із загальнодержавних питань, звісно, за умови, що ці питання не врегульовані законами і вони не підлягають виключному законодавчому визначенню, а також не є у віданні Президента України згідно з Конституцією.

Зокрема, певному коригуванню підлягає завдання законодавчого визначення серед основоположних напрямів діяльності уряду такого, як "вироблення стратегічного курсу виконавчої влади що до здійснення внутрішньої та зовнішньої політики держави" [10, 11.]. Виходячи з положень, затверджених Конституцією України, зазначений курс має вироблятися відповідно до засад внутрішньої і зовнішньої політики, визначення яких покладено на Верховну Раду України [7, 23]. Офіційне закріплення даного курсу має здійснюватись у формі Програми діяльності Кабінету Міністрів, яка потребує схвалення Верховної Ради [7, 36].

На думку більшості політологів і політиків в державі вже давно назріла адміністративна реформа відтягувати з якою недопустимо. В Концепції адміністративної реформи в Україні закладений новий підхід щодо визначення складу центральних органів виконавчої влади (далі – ЦОВВ) шляхом розмежування у ньому кількох груп ЦОВВ: 1) міністерства; 2) державних комітетів; 3) ЦОВВ із спеціальним статусом [8, 17-18]. Існування назви "центральні органи виконавчої влади" зумовлено встановленою Конституцією України трирівневою моделлю системи органів виконавчої влади, що об'єднує рівень (1) вищого органу у системі органів виконавчої влади, рівень (2) центральних і рівень (3), місцевих органів виконавчої влади.

У контексті Конституції центральні органи виконавчої влади є безпосередньо підвідомчими урядові органам, тобто органами нижчого (щодо уряду) рівня, які забезпечують або сприяють формуванню і втіленню в життя урядової політики у відповідних сферах управління, здійснюють керівництво дорученими їм сферами і несуть відповідальність за стан їх розвитку перед Президентом і Кабінетом Міністрів [1, 28].

Що стосується міністерств, то їх відмінність від інших груп ЦОВВ полягає в тому, що лише їх керівники – міністри – є членами Кабінету Міністрів. Відтак, Міністерства повинні займатися головним чином розробленням і організацією впровадження політики, що і є пріоритетним завданням уряду. Не можна не погодитися з В. Авер'яновим що, міністерства не мали б входити до однієї структурної ланки – "центральні органи виконавчої влади" нарівні з державними комітетами ЦОВВ зі спеціальним статусом. Тому ще одним актуальним питанням адміністративної реформи варто вважати утвердження законодавчим шляхом особливого місця і ролі міністерств порівняно з ЦОВВ.

Також існують проблеми з існуванням ЦОВВ – зі спеціальним статусом, стосовно яких закріплений особливий порядок призначення та звільнення з посад, про що вже згадувалось вище. Часто це приводить до того, що кількість цих органів є більша, ніж міністерств, тому не виправдано звужується сфера впливу уряду на функціонування деякої

частини органів виконавчої влади. Слушною з цього приводу видається думка, що кількість таких органів потрібно суттєво скоротити а також перетворити їх в окремих вид органів виконавчої влади але без віднесення їх до категорії “центральных”. [1, 29-30]

Крім того, потрібно враховувати те, що специфіка діяльності виконавчої влади полягає в тому, що в ній представлені як політичні, так і суто технічні управлінські, бюрократичні інститути та органи. К. Якобсон запропонував виділяти такі фактори, що змістовно впливають на бюрократизацію та де бюрократизацію виконавчої влади. До перших він відносив: а) низький розвиток продуктивних сил, коли влада потребує існування потужного апарату розподілу обмеженої кількості матеріальних благ; б) високий ступінь політичного та соціального напруження в суспільстві, коли державна влада схильється до неполітичних способів розв’язання конфліктів. У тому і іншому випадку можна побачити вихід системи управління з-під впливу публічних політичних цілей і її перетворення чи на структуру підтримки корпоративних політичних еліт, чи на формально легалізований, але, по суті, репресивний механізм. Фіксуєчи передумови бюрократизації виконавчої влади, слід відзначити і той надзвичайно складний стан, в якому опинилася виконавча гілка державної влади, оскільки нині вона витрачає зусилля не лише на забезпечення виконання політичних рішень, але й на боротьбу з надзвичайно сильними дестабілізуючими тенденціями. Фактично, на сьогодні в Україні, як і в інших країнах, можна побачити появу такого небезпечного суб’єкта в системі державної влади, як “бюрократ-політик”, який перетворюється з “безпристрасного чиновника на заангажованого експерта” [5, 209].

Таким чином, виникає проблема, коли окремі органи та інститути різних гілок влади за певних умов діють як суб’єкти політики, а коли – як суб’єкти управління виходячи із своїх повноважень щодо об’єктів, які підлягають регламентованому впливу. Нині спостерігається стрімке посилення впливу політично безвідповідальних бюрократичних структур державної влади, які намагаються долучити до сфери своєї компетенції не лише ключові виконавські функції, але й основоположні рішення в галузі реалізації державної політики, законотворення і, навіть, здійснення правосуддя [2, 96]. Удосконалення структури центральних органів виконавчої влади і місцевих державних адміністрацій, оптимізація функціонального управління і скорочення витрат на утримання державного апарату потребують удосконалення чинного законодавства, розроблення скоординованих заходів щодо підвищення ефективності державної служби.

Підсумовуючи сказане вище, зауважу, що перехід від однієї до іншої форми правління в умовах демократії означає не перерозподіл існуючого, а накопичення нового політичного капіталу. Звідси, надзвичайно важливим є питання злагодженої та ефективної співпраці уряду і парламенту. На нинішньому етапі встановлення нового владного устрою в Україні, коли Президент втрачає своє домінуюче положення щодо Кабінету Міністрів, необхідно вибудувати зовсім інший формат відносин органів виконавчої влади з Верховною Радою України.

ЛІТЕРАТУРА

1. Авер’янов В. Система органів виконавчої влади: проблеми реформування у світлі конституційних вимог / В. Авер’янов // Право України, 2003. – № 9. – С. 29.
2. Гаджиев К. Введение в политическую науку / В. Гаджиев. – М., 2000. – С. 96.
3. Закон України “Про внесення змін до Конституції України” // Голос України, 08 грудня, 2004. – С. 2.
4. Звернення Президента України Л.Д. Кучми до українського народу з нагоди святкування 11-ї річниці Незалежності України // Урядовий кур’єр, 2002. – № 156. – С. 2.
5. Исаев М. Политическая система стран Скандинавии и Финляндии / М. Исаев, А. Чекальский, В. Шишкин. – М., 2000. – С. 208-209.
6. Конституційне право України (за редакцією В.Ф. Погорілка). – К.: Наукова думка, 1999.
7. Конституція України. – К, 1996 – Ст. 113, 85, 87, 114.
8. Концепція адміністративної реформи в Україні. Державна комісія з проведення в Україні адміністративної реформи. – К., 1998.
9. Локк Дж. Сочинения: В 3 т. / Дж. Локк. – М., 1998 – С. 347 (т. 3).
10. Політична система сучасної України: Особливості становлення, тенденції розвитку. Парламентське видавництво. – К., 1998.
11. Шаповал В. Із досвіду організації виконавчої влади у зарубіжних країнах / В. Шаповал // Державне управління в Україні: навчальний посібник; за заг. ред. В.Б. Авер’янова. – К., 2012. – С. 207-217.
12. Шаповал В. Конституційно-правовий механізм державної влади в незалежній Україні: Політико-правові проблеми організації виконавчої влади / В. Шаповал // Право України. – 1997. – №1 – С. 32.
13. Шаповал В. Становлення конституціоналізму в Україні: проблеми теорії / В. Шаповал // Право України. – 1998. – Ч. 5.
14. Шемшученко Ю. Юридичні підвалини парламентаризму в Україні / Ю. Шемшученко // Юридичний вісник України. – 2007. – 1-7 березня.
15. Школик А. Порівняльне адміністративне право: навч. посібник для юридичних факультетів та факультетів міжнародних відносин / А. Школик. – Львів: ЗУКЦ, 2014. – 308 с.

С.Н ДАВЫДОВИЧ. АКСИОЛОГИЧЕСКИЙ АСПЕКТ ФУНКЦИОНИРОВАНИЯ ОРГАНОВ ИСПОЛНИТЕЛЬНОЙ ВЛАСТИ

Резюме. В статье рассматривается проблема формирования и функционирования органов исполнительной власти и их соотношение с конституционными полномочиями Президента Украины. Принципиальным является положение, что государственная власть осуществляется на основе разделения на законодательную, исполнительную и судебную власти. Каждая из ветвей власти должна выполнять только свои полномочия, не подменяя друг друга. Особое внимание уделяется функциям и структуре органов именно исполнительной власти. Особенно внимание уделяется роли Президента в системе формирования и регулирования деятельности органов исполнительной власти Украины.

Ключевые слова: Конституція, Президент, Кабинет Министров, органы исполнительной власти, полномочия, административная реформа.

S.N. DAVYDOVYCH. AXIOLOGICAL ASPECTS OF EXECUTIVE BODIES

The summary. In the article is considered a problem of shaping and operations of organs of executive power and their relations with the constitutional authorities of the President of Ukraine. The fundamental position is that the state on the principle of separation of legislative, executive and judicial power. Each branch of government should perform only the authority, not a substitute for one another. It is noted on the functions and structure of the same executive. Particular attention is paid to the role of President in the system of formation and regulation of the executive authorities of Ukraine.

Key words: Constitution, the President, Government and the executive authorities, powers, administrative reform.

Рекомендовано до друку.

Д-р. пед. наук, проф. В.В. Вербець.

Одержано редакцією 06.03.2017 р.

УДК: 378

А.В. КОЧУБЕЙ, О.І. ЮХИМЕЦЬ

РОЛЬ КОМУНІКАТИВНОЇ КОМПЕТЕНТНОСТІ У ПРОФЕСІЙНІЙ ПІДГОТОВЦІ МАЙБУТНІХ ПРАВОЗНАВЦІВ ПІД ЧАС РОБОТИ У ЮРИДИЧНІЙ КЛІНІЦІ

Резюме. У статті визначено роль комунікативної компетентності у професійній підготовці майбутніх правознавців під час роботи у юридичній клініці, охарактеризовано особливості консультування відвідувачів юридичної клініки, виділено вербальні і невербальні комунікативні вміння, необхідні для проведення першої консультації.

Ключові слова: комунікативна компетентність, юридична клініка, професійна підготовка, майбутні правознавці.

Постановка проблеми. Зміни в політичному і соціально-економічному житті українського суспільства, прийняття нових законів, реформування законодавчої, судової та правоохоронної гілок влади, радикальні зміни у професійній діяльності правознавців потребують істотних змін у їхній професійній підготовці, прискорення адаптації фахівців до професійного середовища і підвищення їх конкурентоздатності. На сьогодні у правознавців виникає потреба не тільки у знаннях і вміннях вирішувати професійні завдання, але і в здатності до взаємодії з колегами, з реальними і потенційними споживачами юридичних послуг, громадськістю. Успішність у досягненні професійно значущого результату залежить від рівня розвитку комунікативної компетентності правознавця. Крім того, розвиток нової системи взаємин між державою, громадянами та організаціями передбачає більш широке використання ними різних способів комунікативної активності, а отже, питання про професійну комунікативну підготовку правознавців набуває особливої актуальності.

Як засвідчує практика, більшість випускників-правознавців мають достатній рівень професійних навичок і вмінь зі спеціальних дисциплін, однак не завжди здатні вирішувати професійні завдання в процесі професійної комунікації. Тому за останні роки в процесі підготовки майбутніх правознавців важливими стають не лише їхні теоретичні знання з галузевих дисциплін, але й практичні навички роботи. Для цього при університетах створюють юридичні клініки, криміналістичні та інші спеціалізовані навчально-наукові лабораторії, що позитивно впливає не лише на засвоєння знань та умінь з фундаментальних і галузевих дисциплін, але й розвитку комунікативної компетентності.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Проблема комунікативної компетентності було присвячено дослідженням таких вчених, як Н. Бібік, С. Бондар, Н. Волкової, С. Бондар, Ю. Ємельянова, І. Єрмакова, С. Гусарева, А. Жалінського, М. Заброцького, Н. Івакіної, В. Калініна, С. Клепко, А. Кочубей, О. Овчарук, Л. Петровської, А. Піголкіного, С. Зайцевої, О. Калити, Г. Яворської.

Так, С. Зайцева зазначає, що комунікативна компетентність – це здатність до співпраці з іншими людьми, знання психології й етики, точне сприйняття іншого [3]. Г. Яворська вважає, що комунікація у професійному спілкуванні юриста як вплив і інформація є інструментом управління поведінкою громадянина (або групи громадян) у відповідності до вимог Закону [6].

О. Калита, досліджуючи комунікативну компетентність майбутнього юриста, визначає, що це інтегральне особистісне утворення, що забезпечує ефективність здійснення комунікації в системі професійних відносин та передбачає усвідомлене розуміння цінності професійної комунікації для діяльності юриста, опанування культурою й технологіями комунікацій, вербальними, невербальними засобами для збагачення комунікацій, оновлення власного комунікативного досвіду [4].

Комунікативну компетентність майбутніх правознавців слід формувати під час вивчення всіх дисциплін, особливо під час роботи у юридичній клініці, адже зважаючи на зростаюче розмаїття правничих професій, взаємозв'язки між різними дисциплінами в академічній освіті стають дедалі важливішими. У більшості ВНЗ України, які здійснюють підготовку бакалаврів галузі знань – 08 Право створено юридичні клініки як самостійні організації або структурні підрозділи. Зазвичай, юридичну клініку формують зі студентів і викладачів вищого навчального закладу, до її роботи можуть бути залучені юристи, які займаються самостійною практикою. Консультації в клініках здійснюють у групах по 2-10 студентів під керівництвом куратора (викладача або юриста).

Мета статті – розкрити роль комунікативної компетентності у професійній підготовці майбутнього юриста під час консультування у юридичній клініці

Виклад основного матеріалу дослідження. На думку С.М. Доброхотової, «юридична клініка – не що інше, як